

УДК 94(477)

Микола Бармак

ДІЯЛЬНІСТЬ МІСЦЕВИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.

У статті досліджено запровадження системи місцевих фінансових установ Російської імперії на Правобережній Україні, що займалися переглядом власності, передусім польської шляхти, уведенням системи відкупів на окремі види діяльності та збором податків.

Ключові слова: Правобережна Україна, місцеві фінансові установи, польська шляхта, система відкупів, податки.

На шляху нашої держави до створення економічних підвалин демократичного суспільства виникає гостра потреба у вивченні та осмисленні історії основних вітчизняних фінансових інститутів і відповідної політики, особливо в період визрівання капіталізму. Серйозні зміни в економіці країни за останні роки стимулюють зростання суспільного інтересу до складових фінансової політики. Активні пошуки економістами ефективної моделі системи останньої в Україні все гостріше виявляють пов'язані з нею нові (а часто й старі) проблеми законодавства. Тому особливої вагомості набувають дослідження з історії фінансів.

До числа важливих, але недостатньо вивчених у вітчизняній історіографії проблем, належить історія еволюції державних фінансів Росії в період формування буржуазного суспільства. Ця тема має важливе наукове значення, оскільки дає змогу проаналізувати запровадження системи місцевих фінансових установ Російської імперії на Правобережній Україні, що займалися переглядом власності, уведенням системи відкупів на окремі види діяльності та збором податків.

Наукова новизна досліджуваної проблеми полягає в тому, що в публікації досліджено запровадження системи місцевих фінансових установ Російської імперії на Правобережній Україні в досліджуваний час.

Об'єктом наукового дослідження є запровадження російської системи оподаткування на українських землях.

Предметом виступають місцеві фінансові установи Російської імперії.

Хронологічні межі дослідження охоплюють кінець XVIII ст. – часу входження Правобережної України до Російської імперії – середина XIX ст.

Мета публікації – дослідити запровадження системи місцевих фінансових установ Російської імперії на Правобережній Україні.

Завдання дослідження пов'язані з тим, щоб проаналізувати механізми входження земель Правобережної України у склад Російської імперії наприкінці XVIII – в першій половині XIX ст. з точки зору впровадження управлінської системи, дати їм цілісну й неупереджену оцінку, виходячи з сучасних досліджень.

Зміна влади неминує вела до перерозподілу власності, що здійснювалася російською владою за допомогою місцевого фінансового і адміністративно-господарського апарату.

Вивченням діяльності місцевих органів влади займалося багато вчених, серед яких слід виділити роботи М. Єрошкіна, О. Морякової та Б. Миронова [1–4]. Сучасні дослідники історії державної служби в Росії також значне місце відводять висвітленню питань діяльності місцевих органів влади часів Російської імперії [5–6]. Однак специфіка функціонування місцевого фінансового і адміністративно-господарського апарату на українських землях досліджується лише поверхнево, що потребує більш глибокого дослідження.

З перших днів функціонування російської влади установи місцевого фінансового і адміністративно-господарського апарату, виконуючи чіткі вказівки Катерини II, розгорнули роботу з опису прибутків казни, переліку прямих і непрямих податків, різних повинностей, що їх відбувало населення цих земель, описом майна конфіскованих чи покинутих маєтків, церковного майна тощо.

У першій половині XIX в. на місцях вже сформувався досить значний фінансовий і адміністративно-господарський апарат, поділений за відомствами. Основними фінансовими установами Правобережної України у цей період були губернські казенні палати і повітові казначейства.

Структура апарату казенної палати краю складалася поступово. Кожна казенна палата до 3 червня 1837 р. очолювалася віце-губернатором, а потім спеціально призначуванням головою. "Інструкція казенним палатам" від 29 вересня 1831 р. закріпила їхню структуру та повноваження. Загальне присутвіє палати, яке складалося з начальників відділень під головуванням віце-губернатора, вирішувало окремі загальні питання палати, її внутрішнього розпорядку, вело спільно

з губернатором справи з торгів на підряди. Уся поточна робота з фінансового управління здійснювалася у шести відділеннях казенної палати, більшість з яких склалися в першій чверті XIX ст. Найважливішим відділенням було господарське, очолюване першим радником палати. Воно вело облік усіх прямих платників податків губернії, занесених в окладні книги, керувало до 1838 р. державними селянами і маєтностями, відігравало значну роль у ревізіях тяглого населення, рекрутських наборах. Інформація щодо структури казенної палати подана у таблиці 1.

Таблиця 1

Віце-губернатор (з 1837 р. голова казенної палати)				
Загальне присутвіє палати				
відділення (основні)				
господарське	ревізійне	питних зборів	лісове	казначейське

Перш ніж рахувати податки, потрібно знати точну кількість населення, яке їх платило і виконувало повинності. З цією метою проведено переписи (ревізії) всього населення приєднаних земель. У першій половині XIX ст. проведено п'ять (VI–X) ревізій (переписів чоловічого населення) – VI (1811–1812), VII (1816–1826), VIII (1833–1836), IX (1850–1853), X (1857–60) [7, с. 69]. Ревізькі реєстри на оподатковуване населення складалися згідно із його підпорядкування. Відомості про кріпаків подавалися поміщиками, на удільних селян – їхніми прикажчиками, на державних селян – старостами, на тяглове міське населення – органами станового самоврядування або органами поліції. Усі ці зведення надходили в ревізійну повітову комісію, якою керував предводитель дворянства. Вона "складала коротку перелікову відомість", один екземпляр реєстру з даними про тяглове населення надходив у повітове казначейство, інший – у казенну палату. Узагальнюючи усі реєстри і "перелікові" відомості повітів, казенна палата складала загальні перелікові відомості і відправляла їх під час VI і VII ревізій у сенат, а наступні – у департамент різних податків і зборів Міністерства фінансів. У перелікові відомості з VII ревізії включалися особи жіночої статі, а з VIII ревізії – особи неподатних станів, як зазначалося, тільки з метою їх обліку.

Матеріали кожної ревізії були підставою для подушного оподаткування, відбування рекрутської та інших повинностей залежно від станового походження. Загальні відомості про народонаселення публікувалася в "Журналі Міністерства внутрішніх справ". 16 червня 1810 р. [8] під керівництвом царя було вирішено провести чергову загальнодержавну ревізію усіх поміщицьких і казенних маєтків не за формальними "реєстрами" і відомостями, а виходячи із фактичної наявності душ. Вийшло розпорядження про укладення табелів поміщицьких і казенних маєтків. У кожній губернії, в повітах потрібно було скласти алфавітні табелі поміщицьких маєтків і маєтків, що перебували у тимчасовому володінні. Відповідальність за створення цих документів покладалася на повітового маршалка, земського комісара і повітового стряпчого (інструкція з цього питання додавалася). Безпосередній нагляд здійснював губернатор.

Казенні палати завідували поділом так званих "земських повинностей", здійснювали нагляд за їх виконанням. Це були вкрай обтяжливі феодальні натуральні повинності тяглого населення – селян і городян. Найбільш поширеними натуральними повинностями були: дорожня (будівля і утримування місцевих доріг), пікетна (охорона доріг), підводна (надання підвід для "казенних потреб") і квартирна (надання населенням квартир для військ).

Ще з другої половини XVIII ст. в Російській імперії дозволялося відкуповуватися від натуральних повинностей грошима, перетворивши земські повинності в додатковий податок, особливістю якого було те, що розмір його коливався з ревізької душі, в залежності від місцевості [9, с. 95].

Зазвичай, кошториси земських повинностей складалися місцевою адміністрацією, але вже з початку XIX ст. на допомогу губернаторам і під їхнім головуванням почали створюватися в губернських містах комітети для вивчення земських повинностей. Указом від 25 червня 1808 р. [10] у кожному місті, де квартирували, або могли розташовуватися війська, створювалися квартирні комісії. До яких входило два депутати: один – від дворян, інший – від купців і міщан, а головував губернський поліцеймейстер чи міський городничий.

Спробою упорядкування земських повинностей у Російській імперії став "Статут про земські повинності" від 3 липня 1851 р. [11]. Він класифікував численні земські натуральні і грошові повинності та засновував у кожній губернії комітет земських повинностей для складання на триріччя кошторисів земських повинностей і розкладки їх у повітах. Комітет збирався один раз у три роки. Членами його були губернський предводитель дворянства, голова казенної палати, управляючий палатою державних маєтностей, міський голова губернського міста, депутати від дворянства.

Розпорядженням від 18 грудня 1823 р. у складі казенних палат були сформовані казначейські відділення [12]. Казначейське відділення на чолі з губернським скарбником вело усі рахунки палати: складало виписки для повітових казначейств про прибутки і витрати в губернії та повітах, про земські

повинності, наглядало за надходженням у повітові казначейства прямих і непрямих податків (окладних і неокладних зборів). Повітові казначейства відали прийомом і збереженням грошових зборів і прибутків. Вони ж проводили грошові видачі (у тому числі щомісячної платні та пенсії чиновникам), тут же проводилася видача паспортів, подорожніх коштів, продаж усіх видів гербового паперу (фортечного, позичкового, вексельного тощо), продаж рекрутських квитанцій тощо.

Найменш значимим відділенням казенної палати було контрольне відділення. Воно проводило ревізію не первинних фінансових документів, а тільки книг і річних звітів повітових скарбників. Таким чином, фінансовий контроль у імперії мав формальний характер [13, с. 56–62; 14, с. 59–60].

Указом від 26 грудня 1837 р. створено Міністерство державних маєтностей. "Заснування (учреждение) Міністерства державних маєтностей" чітко визначало його завдання і компетенцію [46, с. 96]. Це було центральна установа, що керувала державними маєтками, опікувалася над вільними "сільськими обивателями" і керувала веденням сільського господарства на казенних землях. Піклування над державними селянами зводилося до заходів господарського порядку – їх наділення землею, переселення на нові землі, облаштування запасних хлібних магазинів, поширення серед селян нових методів обробки землі, часто насильне запровадження нових сільськогосподарських культур, агрокультури, окремих промислів тощо. До "культурних" заходів – підняття морального рівня селян, поширення між ними знань, корисних у побуті і відповідних їх стану. Особливо ж детально розписувалися "фінансові" обов'язки міністерства – спостереження за своєчасним і законним стягуванням податків, переказання оброчного податку і земської повинності з душі на землю, тобто приведення податків і повинностей у відповідність з прибутками від землі. Таким чином, усе різноманіття функцій і завдань міністерства зводилося до управління державними селянами, управління державними маєтностями, піклування про удосконалення в умовах кріпосного ладу сільського господарства.

30 квітня 1838 р. затверджено "Учреждение об управлении государственными имуществами в губернии". У губерніях засновувалися палати державних маєтностей, а в округах (округ – по два повіти кожен) – окружні управління; у сільській місцевості – виборні сільські і волосні установи: сільський сход, сільське управління, сільська розправа, волосний сход, волосне правління [15]. У відання місцевих установ державних маєтностей відійшло управління державними селянами, землями та лісами. У зв'язку з цим компетенція казенних палат звузилася. Господарське відділення стало іменуватися ревізійним (13 вересня 1838 р.), а лісове взагалі скасовано.

Палату державних маєтностей очолював керуючий. До її складу входили: радники й асесори, губерньський лісничий, землемір. Загальне присутствіє вело загальні справи правління, а усе керівництво здійснювалося двома відділеннями – господарським та лісовим. Найважливішою функцією господарського відділення було "піклування" про державних селян. Воно полягало в адміністративних та поліцейських функціях з влаштування волосного і сільського управління, охороні "благоустрою, благочинства і суспільного порядку", спонуканні селян до вчасних платежів податків і виконання всіх повинностей (рекрутської, земських), пожежних, медичних та продовольчих питань державних селян [45, с. 119].

Палата державних маєтностей здійснювала низку суто господарських функцій – керувала незаселеними державними землями, проводила продаж, обмін державних земель, здачу їх в оренду.

Значною статтею прибутків російської влади були надходження від торгівлі горілчаними виробами, що було державною монополією. З перших днів російської влади торгівля спиртними напоями обкладалася так званим "шинковим" (питейним) збором. Ще у 1781 р. прийнятий "Устав о вине", що визначав основи так званої "відкупної системи торгівлі горілкою": монопол'не право на торгівлю нею у певному регіоні (від повіту до декількох губерній) продавалося з торгів на об'єднаному присутствії губерньського правління та казенної палати. Відкупник, який придбав це право, попередньо сплативши за чотири роки визначену суму в державну казну, визначав своїх продавців, ціни, навіть свою митну охорону на кордонах регіону. На таких умовах почали продавати право торгівлі горілкою на початку XIX ст.

У прикордонних губерніях – Волинській і Подільській – процвітала контрабанда спиртними напоями. Російська влада не могла контролювати кордон. Крім того, тут залишилися старі зв'язки, які склалися ще за часів Речі Посполитої. На початку XIX ст. вийшла ціла низка урядових розпоряджень, якими намагалися припинити нелегальну, несанкціоновану імперією торгівлю. Так, іменним указом від 13 березня 1806 р. [16], військовому губернатору Кам'янця-Подільського, черговий раз регулювалися питання винокуріння (виробництва спиртних напоїв) у Подільській та Волинській губерніях.

У зв'язку із набранням чинності "Статуту про шинковий збір" від 2 квітня 1817 р. при казенних палатах губерній засновувалися відділення шинкових зборів. Вони завідували казенними магазинами з торгівлі вином, збирали дані про ґуральні та їх продуктивність, здійснювали нагляд за

винокурінням за контрактами і виданими свідоцтвами, вели фінансові розрахунки з шинкових справ [17]. Сенатським указом від 17 жовтня 1818 р. [18] встановлювалися правила вивозу вина з великоросійських у новоросійські, малоросійські та західні губернії. Окремим розпорядженням Державної ради від 16 червня 1845 р. [19] регулювався навіть порядок "розливу іноземних міцних напоїв і портеру в скляну посуду" в поміщицьких містах і містечках "привілейованих" губерній.

Усе оподатковане населення західних губерній обкладалося винним збором, розмір якого у різні роки змінювався. Положенням, прийнятим Державною радою 23 березня 1838 р. [20], винний податок були зобов'язані платити однодворці західних губерній. Згідно з сенатським указом від 7 лютого 1839 р. [21] поміщики сплачувати винний податок відповідно до кількості приписаних згідно з ревізією, до його земель кріпаків і "однодворців". З цього ж дня, згідно з положенням, затвердженим комітетом міністрів [22], винний податок у розмірі 2 карбованців (крб.) накладався на осіб "колишньої шляхти", що проживали у містах західних губерній.

Порядок ведення та вирішення справ, пов'язаних зі стягненням шинкового чи винного податку, торгівлі спиртними напоями у західних губерніях визначався сенатським указом від 5 грудня 1839 р. [23]. У документі, зокрема, зазначалося, що облаштування поміщиками, без дозволу російської влади шинків, або "протизаконний продаж вина", безмитний провіз спиртних напоїв розглядалися чиновниками земської або міської поліції. При повторенні аналогічних дій справа передавалася до суду. Іншим сенатським указом від 18 червня 1840 р. [24] встановлювався порядок стягування штрафів за несплату "винокурного мита" з осіб, які під час VIII перепису були записані однодворцями і громадянами, тобто з шляхти, яку не визнали у російському дворянстві.

Питання з відкупниками вели господарські відділення казенних палат, що здійснювали формальний нагляд за їх діяльністю. З метою заохочення державних службовців і збільшення надходжень коштів до казни за рахунок більш ретельного виявлення зловживань, Державна рада розпорядилася 16 березня 1826 р. [25] половину від суми, сплачених відкупниками штрафів за порушення у торгівлі спиртними напоями, виплачувати як нагороду чиновникам, які здійснювали нагляд за сплатою казенних шинкових зборів. Однак цей захід не призвів до значного збільшення надходження сум із двох причин – порушники часто користувалися "заступництвом сильних осіб", або сума хабара значно перекиривала обіцяну винагороду [47, с. 459].

Відкупна система викликала неоднозначне ставлення серед офіційних кіл. У звіті перед Державною радою від 19 лютого 1820 р. міністр фінансів Д. Гур'єв писав про "рішучу перевагу казенного продажу перед відкупами" з точки зору "збільшення державних прибутків" [26, арк. 31]. З іншого боку, міністр фінансів Е. Канкрін вважав, що відкупи є "щирим благодіянням народу", тому що високі ціни відкупника на горілку "створюють перепони пияцтву" [27, с. 218].

З 1827 р. відкупна система стала постійною і перетворилася у засіб нагромадження значних капіталів відкупниками, вела до зубожіння місцевого населення і сприяла процвітанню хабарництва серед чиновництва. М. Чернишевський вважав, що "відкупи це недосконала форма стягнення державних податків", а відкупника порівнював із грабіжником, вважаючи, що він навіть гірший, тому що відкуп завдає "удару по моральності населення" [28, с. 320].

Для місцевих чиновників відкупи були джерелом збагачення. Е. Ламанський, фінансист 60-х рр. XIX ст. у своїх спогадах писав про те, що "усі голови казенних палат були на утриманні у відкупників, від яких одержували винагороду також і губернатори" [29, с. 580]. Інший чиновник А. Крилов писав, що у відкупках таємно брали участь навіть керівники Міністерства фінансів [30, с. 576]. У записці "Про фінанси Росії", представленій Олександром II у 1855 р. підкреслювалося, що лише у великоросійських губерніях щорічні прибутки від продажу вина складають більше 100 млн. крб., з яких казна отримує менше половини [31]. Відкупна система, незважаючи на її невідповідність для держави, існувала до 1862 р.

Значну частку прибутків шляхти на правобережних землях складали кошти від вирубки лісів, обробки та експорту деревини. Тому не дивно, що російські чиновники цікавилися лісами і можливими прибутками. Першими указами своїм намісникам Катерина II розпоряджалася провести облік цінної сировини і негайно взяти під контроль і розпорядження казни лісові площі, що належали польській короні, ліси тимчасових власників (орендарів) та ліси, власники яких не захотіли приймати присягу російській владі і виїхали за межі імперії [45, с. 431].

Згідно з указом від 6 червня 1799 р. відбувалося розмежування поміщицьких і казенних лісів. Вони передавалися у розпорядження губернських казенних палат, що мали організувати їх опис, охорону та розмежування. Для цього був набраний штат лісничих та лісова варта. Право використання казенних лісів продавалося на торгах у казенних палатах під безпосереднім головуванням губернатора [45, с. 436].

До казни відійшли значні лісові масиви, що перебували у власності єзуїтського ордену, а після його закриття передавалися польською короною в оренду. Приводом до такого рішення стало

поданням Подільського губернського правління до сенату. Після нетривалих дискусій, російська влада прийняла рішення такі ліси вилучити з приватного володіння і приєднати до їх казенних, а на їх вирубку видавати спеціальні дозволи. Доповідь сенату про це імператор затвердив 13 квітня 1800 р. [32].

Процес зміни форми власності – з приватної на казенну – призвів до масового вирубування лісів та до зменшення надходжень прибутків у казну. Вже 31 березня 1800 р. [33] вийшов іменний указ, оголошений бароном Васильєвим, яким зобов'язували чиновників, що розпоряджалися казенними лісами, забезпечити казні такі прибутки, які отримували їх попередні власники. Затвердженою царем доповіддю Міністерства фінансів від 6 липня 1804 р. [34] встановлювався порядок управління лісами у Брацлавському старостві. Однак перешкоди у вивозі лісу за кордони імперії, відсутність ініціативного приватного власника, а найголовніше, бажання російських чиновників усіх рангів нажитися на торгівлі лісом, призводили до систематичного скорочення надходжень в казну.

24 січня 1806 р. [35] Олександр I дозволив Міністерству фінансів з метою збільшення прибутків до казни запровадити спеціальні лісові інспекції у Київській, Подільській та Волинській губерніях. 14 березня цього ж року [36] цар затвердив і штатний розпис чиновників лісової інспекції у цих губерніях. Однак новостворені служби не змогли виконати основного завдання: максимально збільшити надходження до державного бюджету від користування лісовими ресурсами краю. Їм не вдалося навіть досягти того рівня прибутків, яким він був за колишніх власників. І згідно із іменним указом від 14 травня 1815 р. [37] ці лісові інспекції припинили своє існування.

Указом від 14 жовтня 1827 р. вводилося в дію положення про новий устрій лісової галузі. Усе управління казенними лісами зосереджувалося в руках лісового відділення казенної палати, яку очолював губернський лісничий (у його підпорядкуванні перебували лісовий землемір та лісові "застави" з охорони лісів [38]). Лісове відділення завідувало казенними лісами, вело їхнє розмежування, опис, охорону, відало штатом лісничих і лісовою вартою.

Очолюване окружним начальником окружне управління лісами складалося з декількох помічників, лісничого, окружного лікаря і діловода. Воно здійснювало у межах округу (до 2–3 тис. ревізійних душ) і здійснювало адміністративні, поліцейські і господарські функції в межах округу щодо володіння, користування та розпорядження лісовими ресурсами, що перебували у власності державної казни. Округ поділявся на волості (до 6 тис. ревізійних душ), а також навколишні незаселені землі.

Лісові відділення займалися розглядом спірних питань щодо лісових ділянок між їх власниками. Однак чиновники мали приймати рішення через призму "вигоди казни". У відділеннях накопичувалася значна кількість справ, що залишалися не розглянутими упродовж років та десятиліть. Так, в іменному указі Миколи I від 16 червня 1836 р. [39] зазначалося, що у Волинській казенній палаті у лісовому відділенні знаходилося 766 невіршених справ. З метою пришвидшення їх вирішення у канцелярію лісового відділення губернії відряджались додаткові чиновники і виділялася сума з прибутків конфіскованих маєтків в розмірі 1200 крб. [45, с. 402].

Розпорядженням комітету міністрів від 12 грудня 1840 р. [40] у безпосереднє відання лісових управлінь губернських казенних палат передавалися усі лісові площі, що належали конфіскованим у казну маєткам.

З метою припинення недозволених вирубок лісів у західних губерніях організовувалися воєнізовані команди лісових вартових. Під час війни з Наполеоном іменним указом сенату від 12 червня 1812 р. [41] Олександр I дозволив використовувати їх на розсуд військового командування.

Постійні воєнізовані частини лісової варті функціонували практично при усіх великих лісових масивах Київської, Подільської та Волинської губерній. Для потреб лісової варті західних губерній іменним указом від 29 лютого 1848 р. [42] надавалися з казни карабіни, порох та свинець, уніформа.

Передача тимчасовим орендарям лісових площ призвела до хижачького вирубування лісів. Розпорядженням комітету міністрів від 3 березня 1831 р. [43], затвердженням Миколою I, призупинявся вивіз лісу "для закордонного торгу" із усіх західних губерній. Тільки через 13 років така торгівля була відновлена [44], що продовжило знищення місцевих лісів.

Отже, у досліджуваний період на Правобережжя у першій половині XIX ст. створено систему місцевих фінансових установ, що займалася питаннями переглядом власності, передусім польської шляхти, введенням системи відкупів на окремі види діяльності та збором податків.

Список використаних джерел

1. Ерошкин Н. П. Местные государственные учреждения дореформенной России (1800–1860 гг.). Учебное пособие / Ерошкин Н. П. – М.: МГИАИ, 1985. – 98 с.
2. Ерошкин Н. П. Крепостническое самодержавие и его политические институты (первая половина XX в.) / Ерошкин Н. П. – М.: Мысль, 1981. – 252 с.
3. Морякова О.

Система местного управления России при Николае I. / Морякова О. В. – М.: Изд-во Московского ун-та, 1998. – 271 с. 4. Миронов Б. Н. Социальная история России периода империи (XVIII – начало XX вв.) / Миронов Б. Н. – В 2 т. – СПб., 1999.; Т.2. – 566 с. 5. История государственного управления в России / Под общей ред. Пихоя Р. Г. Учебник. – М., 2003. – 376 с. 6. История государственной службы в России. XVIII–XX века: Учеб. пособие Т. Г. Архипова, М. Ф. Румянцев, А. С. Сенин; [Рос. гос. гуманитар. ун-т]. – М.: РГГУ, 2000. – 284 с. 7. Пустоход П.Н. Подушные переписи ревизии в России. Очерки по истории статистики СССР / Пустоход П. Н. – М., 1955. – 406 с. 8. Полное собрание законов Российской империи. Собрание 1-е, с 1649 по 12 декабря 1825 года. СПб., 1830. Т. 1–45. (далі – ПСЗ-1). – Т. XXX. – № 24260. 9. Гаврилин Д. П. Сведения о существующих порядках и способах отправления натуральных земских повинностей в центральных губерниях империи / Гаврилин Д. П. – СПб., 1860. – 94 с. 10. ПСЗ-1. – Т. 30. – № 23114. 11. Свод Законов Российской Империи. Собрание Второе с 12.12.1825 по 28.12.1881 г. (далі – ПСЗ-2). – Т. 26. – № 25398. 12. ПСЗ-2. – Т. 38. – № 29823. 13. Коняев А. Финансовый контроль в дореволюционной России / Коняев А. – М., 1959. – 136 с. 14. Ерошкин Н.П. Министерства России первой половины XIX в. / Ерошкин Н.П. – М., 1980. – 372 с. 15. ПСЗ-2. – Т. 13. – № 11189. 16. ПСЗ-1. – Т. 29. – № 22057. 17. ПСЗ-1. – Т. 34. – № 26764. 18. ПСЗ-1. – Т. 35. – № 27559. 19. ПСЗ-2. – Т. 20. – № 19104. 20. ПСЗ-2. – Т. 13. – № 11083. 21. ПСЗ-2. – Т. 14. – № 12007. 22. ПСЗ-2. – Т. 14. – № 12001. 23. ПСЗ-2. – Т. 14. – № 12950. 24. ПСЗ-2. – Т. 15. – № 13563. 25. ПСЗ-2. – Т. 1. – № 194. 26. Російський державний історичний архів (далі – РДІА), ф. 1152, оп. 1 (1820), спр. 27, арк. 31. 27. Канкрин Е.Ф. Очерки политической экономии и финансов / Канкрин Е.Ф. – СПб., 1894. – 218 с. 28. Чернышевский Н. Г. Откупная система / Чернышевский Н. Г. // Полн. собр. соч. – Т. V. – М., 1950. – 320 с. 29. Ламанский Е. И. Из воспоминаний / Ламанский Е. И. // Русская старина. – 1915. – № 3. – С. 580. 30. Крылов А. Д. Из истории отмены винных откупов в России (Из записок) / Крылов А. Д. // Русская старина. – 1880. – № 3. – С. 576. 31. РДІА, ф. 678, оп. 1, спр. 262. 32. ПСЗ-1. – Т. 26. – № 19378. 33. ПСЗ-1. – Т. 26. – № 19355. 34. ПСЗ-1. – Т. 26. – № 21384. 35. ПСЗ-1. – Т. 29. – № 22008. 36. ПСЗ-1. – Т. 29. – № 22060. 37. ПСЗ-1. – Т. 32. – № 25847. 38. ПСЗ-2. – Т. 2. – № 1467. 39. ПСЗ-2. – Т.13. – № 11337. 40. ПСЗ-2. – Т. 15. – № 14042. 41. ПСЗ-1. – Т. 32. – № 25138. 42. ПСЗ-2. – Т. 23. – № 22034. 43. ПСЗ-2. – Т. 6. – № 4401. 44. ПСЗ-2. – Т. 19. – № 18476. 45. Бармак М. В. Формування владних інституцій Російської імперії на Правобережній Україні (кінець XVIII – перша половина XIX ст.) / Бармак М. В. – Тернопіль, 2007. – 512 с. 46. Гуржій О. І. Оподаткування сільського населення України (XVII – середина XIX ст.) / Гуржій О. І., Орлик В. М. / Відп. ред.: Смолій В. А. НАН України. Інститут історії України; Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького; Науково-дослідний інститут селянства. – Черкаси: Ант, 2011. – 196 с. 47. Орлик В. М. Податкова політика Російської імперії в Україні в дореформений період / Орлик В. М. / Відп. ред. член-кореспондент НАН України О. П. Реснт. – Кіровоград: Імекс ЛТД, 2007. – 631 с.

Николай Бармак

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ МЕСТНЫХ ФИНАНСОВЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ НА ПРАВОБЕРЕЖНОЙ УКРАИНЕ В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ XIX В.

В статье исследовано создание системы местных финансовых учреждений Российской империи на Правобережной Украине, которая занималась пересмотром собственности, прежде всего польской шляхты, введением системы откупов на отдельные виды деятельности и сбором налогов.

Ключевые слова: Правобережная Украина, местные финансовые учреждения, польская шляхта, система откупов, налоги.

Mykola Barmak

LOCAL FINANCIAL INSTITUTIONS OF THE RUSSIAN EMPIRE (ON THE EXAMPLE OF THE KYIV, PODIL AND VOLYN PROVINCES)

It has been reviewed a question of implementation of the system of local financial institutions of the Russian Empire in Right-bank Ukraine, which solved the problems of revision of property (first of all the Polish gentry), introduction of the tax system on some types of activity and tax collection.

Key words: public chamber, povit treasury, province, governor, state service, management.